

Музеят

Сградата на Археологическия музей във Варна е строена през периода 1892 – 1898 г. по проект на изтъкнатия български архитект Петко Момчилов за училище – Девическа гимназия. Тя е двуетажна и има квадратна форма с просторен вътрешен двор. Изградена е в стил късен барок. През годините, когато е била гимназия, в нея е имало помещения за експозиция и за съхраняване на археологически паметници. От 1983 г. сградата изцяло е предоставена на Археологическия музей.

Създаването на Археологическия музей във Варна и неговото развитие е тясно свързано с имената на двамата братя Карел и Херменгилд Шкорпил (чежи по народност) – основатели и на българската археология. В самото начало на XX в. те заедно с видни варненски общественици и учители създават Варненското археологическо дружество, а впоследствие първата археологическа сбирка, прераснала постепенно в музей, открит през 1906 г. Днес експозициите в Археологическия музей са разположени на близо 3000 кв. м площ. Освен това в сградата се намира и библиотеката на музея – една от най-богатите в

страната със специализирана археологическа литература, както и фондовете, където се съхраняват многобройни находки, ненамерили място в изложбените зали.

The Museum

The building of the Museum of archaeology in Varna was erected during the period 1892 – 1898 for a Girls High school and made on the project by the prominent Bulgarian architect Petko Momchilov. It is two-storied with square form and spacious inner courtyard. The building is a late baroque style. During the years when it has been a high school there were rooms for exhibition and preservation of the archaeological monuments. Since 1983 the building has been completely committed for a Museum of archaeology.

The creation and the development of the Varna Museum of archaeology was closely connected with the names of two brothers – Karel and Hermengild Shkorpil (of Czech origin) – the founders of the Bulgarian archaeology too. In the beginning of the 20th century together with some famous Varna's social persons and teachers they founded the Archaeological society of Varna and subsequently – the first archaeological collection, which gradually developed into museum, opened in 1906.

Today the permanent exhibition of the Museum of archaeology is located on an area of ca. 3000 sq. m.

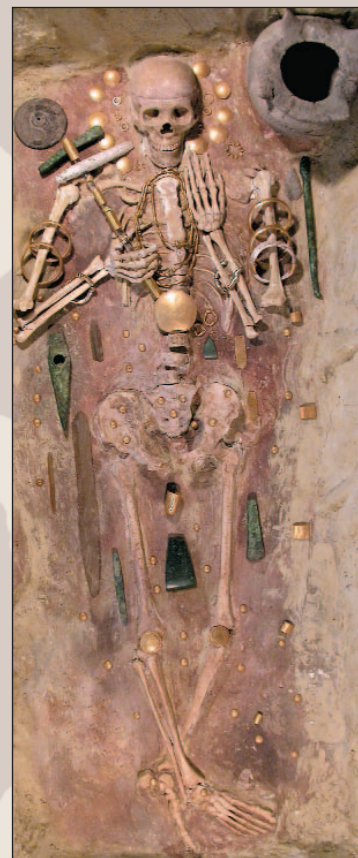
In the museum building the museum's library is situated too – one of the most richest with specialized archeological books library in Bulgaria.

Праистория

Старокаменната епоха е представена от средно- и къснопалеолитни кремъчни сечива, а мезолитните находки от района на м. Побити камъни до Варна са единственото находище от среднокаменната епоха (ок. 10 000 – 7 000 г. пр. Хр.) на територията на България.

Истински разцвет настъпва през късната каменно-медна епоха. Центърът на това високоразвито общество (втората половина на V хил. пр. Хр.) се е намирал южно от Варна – при т. нар. наколни селища, намиращи се сега под водата на Варненските езера. Тук са открити изложените в експозицията многобройни керамични съдове, украсени с графитна боя, сечива от кост, камък, кремък и рог, както и множество предмети, свързани вероятно с култовите обреди. Най-значимият паметник от това време обаче е знаменитият Варненски енеолитен некропол. В него е намерено най-старото обработено злато в света. Некрополът е представен в три обособени експозиционни зали. Неговото особено място в световната праистория се дължи на установените различни погребални практики, както и на богатството и разнообразието на находки: повече

от 3 000 златни предмета с общо тегло над 6 кг, над 160 медни изделия, към 240 кремъчни сечива, над 90 каменни и мраморни изделия за бита, около 1 100 накита – гривни, мъниста и апликации от черупки на морски мекотели, над 650 глинени съда и др.

През бронзовата епоха, която обхваща времето от 3 200 до 1 100 г. пр. Хр. протича етногенезисът на траките и тяхното обособяване от заобикалящите ги народи. Във Варненско най-много находки от ранната бронзова епоха (3 200 – 2 500 г. пр. Хр.) са открити в потъналите във Варненските езера селища.

Със започването на желязната епоха етническото самоопределяне на траките вече е завършило и те трайно са се настанили на Балканския полуостров. Във Варненско се проучени няколко некропола от ранножелязната епоха. Находките от тях свидетелстват за самобитността на тракийската култура и поддържането на активни връзки с древногръцките колонисти, заселили се по Черноморското крайбрежие в края на VII – началото на VI в. пр. Хр. и основали тук свои градове.

Prehistory

The Old Stone Age is presented by Late to Middle Paleolithic flint tools and the Mesolithic findings from the area of Pobiti Kamani (the Standing Stones) near Varna – the only Bulgarian trove from the Middle Stone Age (ca 10 000 to 7 000 B.C.).

But real prosperity in this region occurred during the Late Copper Age. The centre of this highly developed society (second half of the 5th millennium B.C.) was located south of Varna – by the so called "pile dwellings", which now rest under the waters of Varna Lakes. This is the place where the numerous artifacts on show in the exposition were found – ceramic vessels decorated with graphite paint, tools made of bone, stone, flint and horn, and a number of artifacts, which were probably used in religious rituals. However, the most significant monument from that age is the glorious Varna Eneolithic Necropolis, which is presented in three especially dedicated exhibition halls. Why has the Varna Necropolis deserved its special place in the world prehistory? The world's oldest gold artifacts made by human hand were found

there. And on one hand it is due to the unusual burial practices, of which the necropolis offers plenty of evidence and on the other hand, it has yielded a wealth of diverse finds: more than 3 000 golden items weighing more than 6 kg altogether, 160 copper articles, 230 flint tools, 90 implements of stone and marble, nearly 1 100 pieces of mollusk shell jewellery – bracelets, beads and decorations, more than 650 clay vessels, and many others.

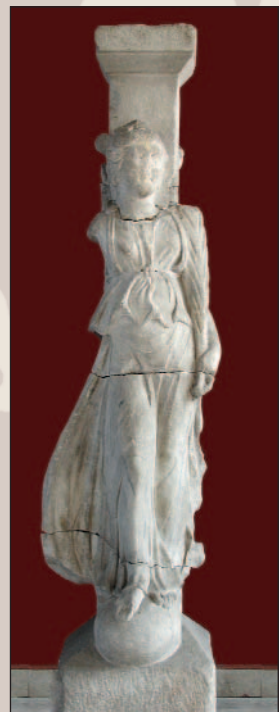
The Bronze Age, which encompasses the time from 3 200 to 1 100 B.C., saw the ethnic genesis of the Thracians as they began to spin off from the peoples surrounding them. Most of the Early Bronze Age findings (3 200 – 2 500 B.C.) in the region of Varna were discovered in the settlements, which are now submerged in Varna Lakes.

By the onset of the Iron Age the Thracians had completed their ethnic self-determination and established a lasting presence on the Balkan Peninsula. Archaeologists surveyed several Iron Age cemeteries in the region. They confirmed that the Thracians had a unique culture of their own and maintained close links with ancient Greek colonists who settled along the Black Sea coast during late 7th – early 6th century B.C. and founded their cities.

Античност

През втората четвърт на VI в. пр. Хр., на територията на днешния град Варна, изселници от малоазийския град Милет основават своя колония – Одесос (Odessos – "селище разположено на вода"). Градът се развива като класически град-държава със самостоятелно управление. За кратко време Одесос става един от най-значителните пристанищни и търговски центрове на Западното Черноморие. Свидетелство за неговото икономическо

издигане е сеченето на собствени монети – отначало сребърни и бронзови, а през втората половина на II в. пр. Хр. и златни. Този период е представен в залите на музея с едни от най-богатите колекции на мраморни скулптури, теракотови статуетки и лампи, вносна чернолакова керамика, костена и бронзова пластика, издълбани на каменни плочи декрети на местната власт.

През I-III в. Одесос е включен в пределите на Римската империя. В средата на този период (края на II в.) на площ от 7 000 кв. м в града са построени обществени терми – едни от най-големите в Европа. Те са добре проучени и днес в залите на музея са показани доста от паметниците, открити в тях. През II-III в. в Одесос са организирани големи празници в чест на великия бог Дарзалас – спортни състезания, театрални спектакли, музикални конкурси, които са илюстрирани с театрални маски, сребърна статуетка на актьор, надпис върху мраморна плоча, съобщаващ за гладиаторски борби, спортни принадлежности и др.

След края на IV в. Одесос изживява нов икономически подем. Разширява се градската територия. В това време е изградена и нова крепостна стена. Постоянните нахлувания на племена на юг от р. Дунав довеждат до промени в етническия състав на местното население, в това число сред жителите на Одесос и в близките околности. С разпространението на християнството след 313 г. в живота на Одесос настъпват съществени изменения. Появяват се нови култови сгради. Благодарение на добре проучените в рамките на Одесос раннохристиянски базилики в музея са представени примерна възстановка на олтарна преграда, мозаечни подови настилки, както и църковни принадлежности – реликвиари, свещници, съд за светена вода и др.

В античната съкровищница са представени изящни накити от сребро и злато – торква, обеци, гривни, пръстени – датиращи от класическия период до времето на Ранна Византия (V в. пр. Хр. – VI в.).

■ Ancient History

During the second quarter of the 6th c. B.C. emigrants from Millet in Asia Minor came to the lands of today's Varna and found a colony named Odessos (Aqua Town). The settlement developed as a classical, self-governed free town. Shortly Odessos became one of the most important ports and trading centres along the West coast of the Black Sea. Good proofs of its economic development are the coins, which the town began to mint: at the beginning silver and bronze, followed in the second half of 2nd c. B.C. by gold coins (staters).

In the museum rooms this period is presented by one of the most plentiful collections from Bulgaria of marble sculptures, terracotta statuettes and lamps, imported black-glazed ceramics, bone and bronze artifacts and – finally, decrees of the local authorities carved on stone slabs.

In 1st c. A.D. Odessos was included in the boundaries of the Roman Empire and during 2nd-3rd c. A.D. became the most important port north from Balkan mountain. At the end of 2nd c. A.D. in the city the first public thermal baths was erected spanning 7 000 square meters, which made them among the largest ones in Europe. They were well excavated and today a number of artifacts and sculptures found there are exhibited in the museum. In 2nd-3rd c. A.D. Odessos staged huge festivities honoring the Thracian Great God Darzalas – athletic games, theatre plays and music competitions, which are illustrated with theatre masks, a silver statuette of an actor, a marble inscription and relief announcing gladiatorial fights, sporting accessories etc. After the end of the 4th c. A.D. Odessos lived through a period of economic upsurge. The city expanded its territory and it was protected it by a new fortress wall. But the never-ending invasions of barbaric tribes south of the Danube River changed the ethical composition of the local population, including that of Odessos and its vicinities.

The adoption of Christianity after A.D. 313 brought about important changes in Odessos. Early Christian basilicas became the new cult buildings. Based on extensive surveys of similar buildings in the area, the museum

presents a replica of an altar, floor mosaics and various church wares – reliquaries, bronze lamps, fonts, etc.

The Ancient treasury section features masterpieces of gold and silver jewellery such as necklaces, earrings, bracelets and finger rings dating from the Thracian and Classical periods until Early Byzantine times (5th c. B.C. - 6th c. A.D.).

■ Средновековие

Животът в Одесос се преустановява в началото на VII в. Няколко десетилетия по-късно на юг от р. Дунав е създадена българската държава и един от предполагаемите нейни центрове е около Варна. Според византийските хронисти Теофан и патриарх Никифор, след победната битка край устието на Дунав в 681 г., прабългарите достигнали до "Варна, близо до Одесос". В следващите столетия Варна е често споменавана в хрониките.

Представени са богати колекции от средновековна керамика, металопластика, въоръжение и снаряжение, паметници на християнския култ. Тук е и една от най-големите на Балканите колекции от фаянсови съдове и облицовъчни плочки, внасяни от малоазийските градове Изник, Кютахия и Чанак кале през XVI-XIX в. Средновековната съкровищница показва великолепни образци на средновековното златарство – обеци, огърлици, пръстени, нагръдни иконки, колани и др., някои от които навярно са били собственост на видни граждани на Варна.

■ The Middle Ages

The life in Odessos ceased in early 7th century. Several decades later the Bulgarian state was founded south of the Danube, with Varna being probably one of its important centres. According to the Byzantine historians Theophanes and Patriarch Nicephoros, after the

victorious battle in 681 at the Danube delta, the Proto-Bulgarians "reached Varna, nearby Odessos". During the next few centuries Varna was often mentioned in the historical chronicles.

The museum presents rich collections of Middle Age pottery, metal pieces of art, metal weapons and combat equipment, Christian cult artifacts. Further on, the exposition includes one the largest Balkan collections of faience utensils and tiles imported from Asia Minor towns – Iznik, Kutahya and Chanakkale during 16th-19th c. The Middle Age treasury section displays magnificent pieces of medieval gold jewellery – earrings, finger rings, pendulum icons, belts, etc., some of which probably belonged to eminent Varna citizens.

■ Възрожденска иконопис

В залите на Археологическия музей е представена и сбирка икони и църковна утвар от времето на българското Възраждане. Ранните икони от XVI-XVIII в. представят традициите в иконописното изкуство по българското Черноморие от това време – консервативно придържане към наследените от вековете схеми и проникването на нови влияния.

Повечето от иконите са от XIX в. Художествените постижения на авторите са различни, но ги обединява новият, възрожденски дух на времето. Зографите черпят вдъхновение от народното творчество, но усвояват и някои елементи от светското западноевропейско изкуство. Същевременно всеки от авторите създава особен, характерен само за неговите произведения стил.

В експозицията е представена и една от най-значимите иконописни школи на българското Възраждане – Тревненската, с творби на известните майстори зографи Досю Коев, Йоаникий папа Витанов, Захария Цанюв, поп Димитър Кънчов и мнозина по-малко известни майстори, които работят в техния стил.

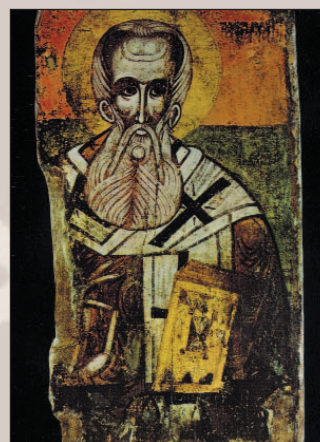

■ Bulgarian Revival Iconography

In the Museum of archaeology halls also a collection of icons and church plate of the Bulgarian revival period is presented.

The earlier icons of 16th-18th century still presented the traditions in the icon-painting art on the Bulgarian littoral conservatively following the schemes inherited from the Middle Ages and the penetrating of some new influences. Most of the icons are of early 19th century. The art achievements of the artists are divers, but simultaneously they are combined by the new revival spirit. The icon-painters obtain inspiration from the popular creative work, but some new forms of the West European art were adopted too. Simultaneously every of the authors create particular, typical only for his work style.

The exhibition presented one of the most significant icon-paintings schools of the Bulgarian Revival period – the school of Tryavna. Its most famous artists are Dosyo Kolev, Ioaniky Popvitanov, Zaharia Tsanyuv, Dimitar Kanchov. Apart from them there are many less eminent masters who worked in their style.

Работно време:

Зимно: 10 - 17 ч., почивни дни: неделя и понеделник
Лятно: 10 - 17 ч., почивен ден: понеделник

Археологически музей

Варна 9000, бул. Мария Луиза 41
тел.: централа: 052 / 681 011, информация: 052 / 681 030
факс: 052 / 681 025
www.amvarna.com; e-mail: archmuseum@bulstar.net

Посетителски център

Варна 9000, бул. Мария Луиза 41
тел./факс: 052 / 624 948
www.varna.yes.bg, e-mail: vc_varna@abv.bg

Opening hours:

In winter: 10 a.m. - 5 p.m., Days off - Sunday and Monday
In summer: 10 a.m. - 5 p.m., Day off - Monday

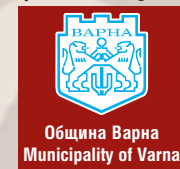
Museum of Archaeology

41, Maria Luiza Blvd., 9000 Varna, Bulgaria
phones: central: + 359 52 / 681 011, information: + 359 52 / 681 030
fax: + 359 52 / 681 025
www.amvarna.com; e-mail: archmuseum@bulstar.net

Visitors centre

41, Maria Luiza Blvd., 9000 Varna, Bulgaria
phone/fax: + 359 52 / 624 948
www.varna.yes.bg, e-mail: vc_varna@abv.bg

Проектът е финансиран от Европейския съюз и Република България
The project is co-financed by the European Union and Republic of Bulgaria

■ Археологически музей - Варна

■ Varna Museum of Archaeology